AD conficiendas eleganter epiſtolas
pauca ſcitu digniſſima. et clariſſimorum ora
torum p̄ceptis electa. tibi memorie ſumopere
ſunt commendanda. que ſi frequēti vſu ſum̄
maq; attentōe practicāda aīaduerteris nō pa
rum fructus in dicendo et ſcribendo cōſequeris. Bn̄ ſcribere
epl'as ꝛ elegāter loqui trib⁹ reb⁹ ꝯpantur ſcʒ arte. imitatōe ꝛ ex
ercitatione id eſt vſu Ars cōſiſtit in regulis grāmatice. ꝛ in pre
ceptis elegantiaꝝ. atq; rhetorice Jdeo poſt rudes grāmatice re
gulas hec legātur p̄cepta Jmitatio vero cōſiſtit in aſſidua ꝛ at
tenta auditōe et lectione doctorū. ac eloquentiū viroꝝ. audiē
do nāq; ꝛ legendo electas ſnīas doctiſſimoꝝ eloquētia cōpara
tur teſtante Auguſtino dicente Ad comparandā eloquentiaꝫ
magis prodeſt ſi quis eloquentes audiat ꝛ diligēter legat quā
ſi circa artis p̄cepta ſe occupet. Exercitatio cōſiſtit in cōtinuo
vſu ꝛ conſuetudine dicendi ꝛ ſcribendi Jn omni namq; diſcipli
na infirma eſt artis ꝛ regulaꝝ p̄ceptio ſine ſummo illaꝝ vſu et
exercitatione Nulla enim res tantum ad eleganter dicendum
proficit quantum crebra ſcriptio

¶ Primum preceptum eſt de adiectiuo ꝛ ſubſtantio Cu
ius ſunt quinq; puncta

PRimum eſt Adiectiuum venuſte precedit ſuum ſubſtan
tiuum Exemplum

Optima virtus	Diuinum ingenium.
Tua dignitas	Excellens prauitas

¶ Secundum inter adiectiuum et ſubſtantiuum pulcre po
nitur genitiuus

¶ Exemplum

Magna prauorum hominum malicia regnat
Preclara ſtudioſorū ingenia laudantur Varios multifor
mesq; planetarū effectus in iſtis inferioribus videmus

¶ Tercium inter adiectiuū ꝛ ſubſtantiuū elegāter ponitur re
latiuum cum ſuo v̄bo ꝑ modum parēthelis Eſt autem paren
theſis elegans interpoſitio ſententie qua remota ſermo manꝫ
integer Exemplum

Honeſta eſt (que a paucis colitur) philoſophia.
Utilis eſt (quā pleriq; cupiunt) pecunia
Video paratas (quas horreo) guarras

¶ Quartũ inter adiectm̄ ⁊ ſubſtãtim q̃ꝫ venuſtē ponit̃ prepoſi
tio cum ſuo caſuali Exẽplũ Maximã in republica diligentiaꝫ
habeto Summũ in rhetorica ſtudiũ facito Maximas pro be
neficijs receptis grãꝝ actões agito ¶ Qaintũ pũctũ Inter ad
iectm̄ ⁊ ſubſtãtim qñq; nomẽ qñq; ỽbũ qñq; alia ps collocat̃
De nomine exemplũ Summã qdẽ maria leticiã in annũciati
one recepit De verbo. Multa legiſti doctorum volumina
De aduerbio Ni in virum tandem peritiſſimum euaſiſti Ca
ueas ne adiectm̄ nimiũ elonget̃ a ſuo ſubſtantiuo quia hoc vi
tio non caret

R Scdm̄ pceptũ ē de relatio ⁊ ãñcedẽte cuius ſũt duo pũcta
Elatiuũ cum ſuo verbo pulcre in principio ſermonis loca
tur ⁊ ãñcedenti ſuo p̄ponitur Exemplũ Quã iampridem op
taui poeticã ſtudeo facultatẽ Quẽ maxima cũ diligentia ſcripſi
virgilium tibi concedo Quas habeo tecũ amicicias multi lau
dant ¶ Oratores pro elegantia id vſurpant. vt antecedẽs cuꝫ
relatio concordet. ſed cũ verbo vel adiectiuo diſcordet Exem
plum Quas mihi dediſti lrãs fuere ſuauiſſime. qd alij ſic. ded
diſti mihi litteras que fuerunt ſuauiſſime. Quas tecum pepe
ri amicicias mihi fuere gratiſſime Virgilius Urbem quaꝫ
ſtatuo veſtra eſt ſubducite naues Terentius Ut placerent po
pulo quas feciſſet fabulas Scriptura. Sermonem quẽ vos
audiſtis non eſt meus

¶ Terciũ pceptũ ē de ſuppõito ỽbo ⁊ obliq̃ cuius ſũt q̃tuor ſpẽs
P Erfecta orõ grammatica tribus conſtat ptibus ſcꝫ ſuppo
ſito verbo et obliquo que ptes more oratoꝝ ſic ordinantur
Obliquus in principio. ſuppoſitũ in medio verbũ in fine ve
nuſte locetur Exemplũ Pulſantibꝫ et pſeuerantibus ianua a
peritur Cartaginẽ Scipio affricanus deleuit Pluribus rebus
ad regendã rempublicã politicus indiget ¶ Scdm̄ pũctũ Ois
obliquus elegãter ſuo regẽti p̄ponit̃. iſtud ē magis vl'e ⁊ p illd p
ceptũ gtũs frequẽtiſſime pcedit ſuũ regẽs ita dtũs ⁊ ceteri obli
qui vt patet in exemplis ſequentibus ¶ De gtõ. Iudicis eſt ſp
in cauſis veꝝ ſeq̃. patroni eſt nonnũq̃ ſequi veriſile Regũ po
pulorũ ⁊ nationũ ſenatus portus erat ⁊ refugiũ Item noctis
tempore venit amici cauſa ¶ De datiuo. Dijs parentibus et
magiſtris non redditur equiualens. Meis ad te ſcriptis
litteris accurate reſpondiſti ¶ De accuſatiuo. Patrem ſequit̃

tur ſua proles Degeneres animos timor arguit ¶ De ablatio
Ea ratione ad ſcientiarum ſtudium aceſſimus. vt bonarū ar-
tium virtutem conſequamur ¶ Tercium punctum inter ſup
poſitum et verbum ſeper ſequius oēs obliqui vel plures medi
ant pornate Exemplum. Ceſar magis facundia exhortando
milites ꝙ̄ fortitudine monarchiam imperij adeptus eſt Terē
tius Hic praue conſuetudinis cauſa huius mortem fert quaꝫ
familiariter Ego homines magis virtutibꝰ preditos ſumope
re diligo ¶ Quartū pūctū inter ſuppoſitū ⁊ ſuū verbū elegan
tiſſime ponitur relatiuū cū ſuo verbo ꝑ modum parētheſis
Exemplū Sapiētia (que a pleriſqꝫ cōtēnitur) eſt omī auro ꝓci
oſior Amicicia tua (quā multis officijs patefeciſti facit) vt oīa
inter nos debent eē cōmunia. Cicero (qui in dicendi facultate
tanqꝫ ſolis iubar effulſit) archipoete reddidit hereditatem mi
lionū vitam donauit. ⁊ ceſaris animum ſibi conciliauit Item
Terentius Virtus tua vel vicinitas (quod ego in ꝓpinqua ꝑ
te amicicie puto) facit vt te familiariter moneam. Itē Virgiliꝰ
Aſt ego que diuū incedo regina iouiſqꝫ Et ſoror et coniunx vn
na cum gente tot annos bella gero

¶ Quartū ꝓceptū ē de mutāda orōe vniꝰ mōi ī aliū.
O Ratōem ex verbo finiti mōi ꝙ vel. vt ꝓcedente mutabis
eleganter in orōem ex accō ⁊ infinitiuo hoc eſt appellatuꝫ
elegantiſſime in dictum Appellatū eſt orō ſuppoſiti ⁊ appoſiti
ꝙ vel vt precedente Exemplum Qd filij parentibus obediant
eſt laudabile Item dictum eſt infinitiuꝰ cum accō ante ſe. vt fi
lios obedire parentibꝰ laudabile eſt ¶ Simplex grammaticꝰ
dicit Scio ꝙ deus iam punit damnatos Audiui quod tu ſcꝑ
ſiſti litteras Accepi quod dux debellabit regem Hoc orator
Vt elegantius Scio deum iam punire damnatos. Audiui te
litteras ſcripſiſſe Accepi ducem bellatūm ire regem Vel de
bellatum eſſe regem Et debet ſic ſeruari vt in hac mutatōe
non varietur tpꝰ. ſed pñs indicatiui vel optatiui mutet̄ in pre
ſens infinitiui preteritū in preteritū futuꝝ in futuꝝ Item vt actiū
in actiuū ⁊ paſſiuū in paſſiuū ¶ De actiuo Terentius. Meuꝫ
natum rumor eſt amare loco huius rumor eſt ꝙ meus natus
amat Chremes venit clamitans indignum facinus cōperiſſe
pāphiliū pro vxore habere hāc In qua orōe ſunt duo cāt vale
at iſtā Chremes venit clamitās qꝫ ipſe cōperit indignū facinꝰ

ꝙ pamphilus ꝑ vxore hāc Item exemplum de futuro Timeo
petꝝ lingua ſua prauā famā meā labefactū ire. id eſt ꝙ labefa
ciat ¶ De paſſiuo Terentius Qui poſtq̄ꝫ audierat filio ſuo nō
datum iri vxorē loco hui⁹ qđ vxor non dabitur filio ſuo ¶ No
ta qđ eadeꝫ ſentētia exprimitur tam in actiuo quam in paſſiuo
indicatiui per futurum infinitiui et per futurum participij.
turum participij Exemplū Audiui ꝙ rex francie inuadet Ita
liam Audiui regem francie inuaſum ire italiam Audiui regeꝫ
francie inuaſurum italiam. Ita quoqꝫ eadem ſententia expri
mitur per pn̄s indicatiui per pn̄s infinitiui ⁊ per pn̄s participij
Et ita per p̄teritum licet hoc variet̄ in participio Et ſicut poſi
tum eſt exemplum in actiuo ita in paſſiuo. diliḡẽs preceptor ꝑ
varia practicabit exempla

¶ Quintū p̄ceptū eſt de poſitōe modi ꝑ modo
Utuꝝ ꝯiunctiui pulcre qn̄qꝫ ꝑ futuro indicati ponit̄. ita
q̄ꝫ p̄teritū ꝯiūctiui ꝑ p̄terito indicatiui ⁊ ita de pn̄ti Exē
plū de futuro Sꝑ ego prouidero ne tuā offendero amiciciā id
eſt ꝓuidebo ne offendā De p̄terito Dixerim ꝑ dixi reperit̄. ¶ De
pn̄ti Uelīꝫ pro volo ponit̄ Itē negligentē cū feceris pro facies
Itē morem tibi geſſero pro geram Itē ſi famā meā defenderis
ego te amauero pro amabo Terenti⁹ Nela chryma crede incꝫ
mihi aut ꝯſulādo aut conſulo aut re mea iuuero pro iuuabo.
Item ſi pergis abiero pro abibo Pn̄s infinitiui reperit̄ plerūqꝫ
apud poetas ⁊ oratores poni pro p̄terito impfcō indicati. qđ
magis nobis mirandū quā imitādū ſentio Uirgili⁹ Nos pa
uidi trepidare metu crineꝫ ⁊ flagrantes excutere ⁊ ſacros exti
guere fontib⁹ ignes pro nos trepidabam⁹ excutiebamus et ex
tinguebamus ignes Terenti⁹ Inuidere oēs mihi et mordere
clanculū ego floxipendere Pro omnes inuidebāt mihi ⁊ mor
debant et ego floxipendebā Saluſtius Reges ꝓpliqꝫ finitimi
bello tentare pauci exanimes auxilio eſſe Pro reges tēptabāt
pauci erāt Siles orōes tu q̄ ꝓ̄ plimas ꝯperies ſed neq̄ quam
in vſum tuū ducas nō em̄ cōgrue dr̄ qn̄ ego ſcribere petr⁹ lude
re pro quando ſcribebā petrus ludebat
¶ Sextū p̄ceptū eſt de ꝙ magnopē aduertendū eſt vt a nr̄is
colloquijs hāc ꝯiunctōem ꝙ abijciamus. Grammatic⁹ dicit
inepte Moneo ꝙ tu ſcutū debitū mihi ſoluas Rogo quod tu
mecū prandeas Uolo qđ fili⁹ meus obediat mgrō Orator di

cit elegātius Doneo te ſcutū mihi debitū ſoluas vel te ſolue-
re Rogo tu mecū prandeas vel te mecū prandere Uolo filius
meꝰ obediat mgrō vel obedire mgrō Terentiꝰ Sed pater adē
caue te triſtē eſſe ſentiat. Si me metuis mores caueam te eſſe
ſentiā iſtos pro ne in te ſentiā: ¶ Hic nota qꝺ iſta q̄tuor verba
caueo. vereor. timeo metuo idem ſ̄nt cum ne ⁊ ſine ne Exēplū
Caue pater te triſtem vel ne te triſtē eſſe ſentiat idem ſunt. Ita
quoqꝫ vereor pater mihi pecunias mittat ⁊ vereor ne pater mi
hi pecunias mittat

¶ Septimū ꝑceptū eſt de abltīs abſolute poſitis.

NOta ꝙ abltī abſolute pōiti in deſignatōe cōſeq̄ntie cum
orōes plurimū dilucidāt. tū ⁊ cū venuſtate ſ̄monis breui
tatem afferūt Cū dū qn̄ q̄n ſi niſi qr donec q̄ꝫuis nūquā ⁊ pau
ca ſilia creberrīe poſt ſe req̄rūt orōem ꝯiunctiuā cū alia orō cō
iūctiua ſeq̄tur interdū vero indicatiua vel impatiua eiuſdē tpis
¶ De pn̄ti Uirgiliꝰ Dū fata ſināt viuite leti Ter. Dū in dubio
eſt animꝰ. paulo memento huc ⁊ illuc pellit̄ ¶ De ꝑterito Si
romano impio cartago ter nō rebellaſſet penitus deleta nō ſu
iſſet Si celū rueret nulla feſtuca maneret ¶ De futuro Cum
ego vixero dies fatatos moriar Teren. Si ſenſero te quicquā
fallacie conari in piſternū te dedā Dis orō ꝯiunctiua vel ſ̄indi-
catiua ꝑcedente aliqua iſtaꝝ ꝯōnū Cū dum qn̄ ſi qr ⁊c̄. plere
mutat̄ in duos abltōs abſolute poſitos. quoꝝ vnus ſit nōīal'
alter v̄bo ꝑticipialis ⁊ cetera Hic ſ̄uandū eſt qꝺ actiua orō mutet̄
in ꝑticipia ſui pn̄tis tpis Et paſſiua orō in participia ꝑteriti tē
poris. qꝺ ꝑticipiū trahit̄ ad oēm ordīnam tpis ſ̄m exigentiam
v̄bi adiuncti Et ideo talis abltūs in reſolutōne mutabit̄ in illō
tempus cuius eſt v̄bum adiunctū Exemplum. Facerem hoc
patre ſcribente id eſt ſi pater ſcriberet Feciſſem hoc patre ſcribē
te id eſt ſi pater ſcripſiſſet Faciam hoc patre ſcribente id eſt ſi pa
ter ſcribit vel ſcripſerit Participia em̄ ſ̄cant cum tpe limitabili-
ter. vt ſtudens ꝓficio. ſtudens profeci ſtudens proficiam pri-
mum ſtudens eſt pn̄tis tpis. ſcōm preteriti terciū futuri. Exē
emplū preteriti Grammaticus dicit. Quando roma florebat
et Scipio affricanꝰ regnabat tūc reſpublica bn̄ gubernabatur
et Cartago penitus delebatur Poſtquam fluxiſſent pauci an
ni et Pompeius cum Iulio diſſenſiſſet ſumma ciuilis diſcor-
dia regnare cepit Quādo vero bello parabatur ⁊ Pompeius

vincebatur Julius ceſar monarchiam imperiĳ romani ſolus
adeptus eſt Iſte ſententie magis eleganter exprimentur mutã
do ſuppoſitum z appoſitum in duos ablatiuos ſic. ¶ Orator
elegantius dicit. Roma florente atq3 Scipione affricano reg
nante tunc reſpublica bene gubernabatur zcetera Paucis flu
entibus annis Pompeio et Julio ſentientibus ſumma ciuilis
diſcordia regnare cepit Bello vero parato z Pompeio deuic
to Julius ceſar monarchiam Romani imperiĳ ſolus adeptus
eſt ¶ Ad quid gerundia ſupina et participia ſunt inuenta. Ge
rundia ſupina et participia ſunt inuenta vt duo vel tres vl' plu
res actus attribuantur vni ſuppoſito ſine coniunctiõe media
¶ Grammaticus inepte dicit. Marcus Cicero puerilib9 an
nis poetice vacabat z poſtea ſolutam orõnem amabat z prece
pta dicendi auidiſſime proſequebatur Qui mira ingeniĳ clari
tate pollebat z opa ſua multos ſaluabat z incredibili ſuauitate
porabat Hic ſex act9 vni dant' ſuppoſito. qui hoc pacto venuſ
tius ordinant'. pmum in participio. ſcdm in verbo. terciu3 in
gerundio ponatur Et interponendo necnon . aliĳ tres eodem
modo ornentur ¶ Orator pulcre dr Marcus Cicero puerili
bus annis poetice vacans volantibus annis ſolutam orõne3
amabat precepta dicendi auidiſſime proſequendo. Necnon
mira claritate ingeniĳ pollens opera ſuos multos ſaluabat in
credibili ſuauitate porando

¶ Octauũ preceptũ eſt de gerundiĳs

Gerundia multo venuſtius ſine regimine ponunt' ſub con
uenientia trium ſicut adiectiuum z ſubſtantiuum Elegã
tius dicitur Veni pariſius ſtudeudi iuris cauſa. audiende po
etice gratia. vado ad ſcribendos libros. ad ſcribendas literas
ad ſcribenda volumina quam ſi diceretur Veni pariſius cau
ſa ſtudendi ius. gratia audiendi poeticam. vado ad ſcribendũ
libros. ad ſcribendum literas zcetera Ita ornatius dicitur
Gerendorum bellorum gratia venit princeps quam gerendi
bella gratia venit Sic audiendarum fabularum locus nõ
eſt eccleſia pulcrius dicitur quam audiendi fabulas locus nõ
ẽ eccleſia. ¶ Probatur auctoritate Ciceronis Tu fac cupid9
mei viuendi ſis Non dicit cupidus me videndi ¶ Probat'
auctoritate ſcripture Ad curendam viam et non ad curendũ
viam Item Ad dandam ſcientiam ſalutis et non ad dandum

Hoc in loco perutile eſt cōmemorare differentiā gerundiorū
in di do ⁊ dum Et ꝙ gerundia nullū caſum regāt añ ſe ⁊ habēt
oēs caſus pter vtm̄ in ſingulari ⁊ in plurali. ⁊ idō pnt̄ conſtrui
cū caſib⁹ a pte poſt ſine regimine ſub cōueniētia triū. ſcʒ vt ad
iectiuū et ſubſtantiuū Poſita ſunt exempla de gerūdio in di In
quib⁹ clare vides cōſtructōem eoꝝ cum noīe ſubſtātiuo pcedē
te ſcʒ cauſa grā locus. cupidus ⁊c̄. ⁊ cū caſib⁹ ſeqntib⁹ tanquā
adiectiua cum ſuis ſubſtātiuis ¶ De gerundiis in du Vado
ad audiendam miſſam ad audiēdos ſermōes. ad audiēda mā
data Elegātius dcm̄ eſt ꝙ vado ad audiendū miſſam. ad au-
diendum ſermones ⁊c̄ Ita quoqʒ famulus noſter iuit ad emē
dos piſces. ad vēdendas veſtes ad videnda ſpectacula De ge
rundiis in do Pro conficiendo ſermone pficiēda epiſtola to
ta nocte laboraui. p ꝯponendis lrīs totā noctē inſomnē duxi
Venuſti⁹ dcm̄ ē qʒ pficiēdo ſmōnē pficiendo epiſtolā ⁊c̄.
Ita etiā dr̄ Ex ꝯtinuādo in poetica labore bonū delectabile
Et cōtinuādo diligenter mercatore bonū vtile Et ex continu
ando oīm ꝟtutū officio bonū honeſtū compar̄. ¶ Gerūdiū in
dum ꝑpoſita illa ꝑpoſitione inter elegāter ponit̄ loco pteriti-
perfecti cōiunctiui ꝑpoſito iſto aduerbio dum Exemplū. In
ter cenandum multas audiui facetias id eſt dum cenarem In
ter āmbulādū occurrit mihi lep⁹ id ē dū āmbularē ¶ Gerundia in
do plerūqʒ cum ꝑpōe pcedenti Et ſepe ſine ea abſolute ponun
tur Exemplum poris Qui reipublice gubernatōem ſuſcipiūt
facilitatem in audiendo hūanitatem i agendo pmptitudinem
ſatiſfaciendo ſeruare debent Exemplum poſterioris. Nō aūt
reipublice legiſperiti deficere debent dicendo conſulendo plua
dendo ⁊ iuuando. qm̄ cōſultando quid expedias inquirit̄ Itē
partes audiendo teſtes examinando iuſticia admīſtratur.
¶ Gerundia in dum ſepiſſime cum eſt conſtructa act neceſſi-
tatem importauit Exemplum Terentius Ita res erat faciēdū
fuit Item ſummum in rhetorica ſtudium habendū eſt. In dei
ſeruitio pſeuerādum eſt id eſt neceſſe fuit ita fieri. neceſſe eſt ha
bere ⁊ pſeuerare ¶ Item cum ea ꝙdem rōe nati ſum⁹ vt aliqd
dignū viro a nobis tractandū ſit Nō eſt igitur nobis negligen
dum ſed diligenter nobis pcurādum vt officioſum ſemp ali-
quid ſit agendum. nec ꝯtra naturā eſt pugnandum. veꝝ in re
cto propoſito ſp ꝑmanendum eſt

¶ Nonū ꝑceptū eſt de ſupinis

P Rioꝛa ſupīa cōſtructōem petūt cū ꝟbis ſ̄ntib⁹ motuȝ ad
locū ¶ Hic nota ꝙ verba ſ̄cātia motū ad locū quaſi indif
ferenter cōſtruuntur cum priori ſupino/cum gerundijs in dū
et ꝑticipio futuri tꝑis in rus/

Nihil refert ſi dicas —
- Vado venatum lepores
- Vado ad venandū lepores
- Vado venaturus lepores

Itē famul⁹ ibit vēditū oleū. ibit ad vendēdū oleū. ibit ad ven
denda vina Et ibit venditurus oleum ¶ Poſterioꝛa ſupina ꝯ
ſtructōem petunt cum quibuſdam adiectiuis. paſſionemque
potius q̄ȝ actionem ſignificant ¶ Exempla ſunt hec. Hoc eſt
facile dictu id eſt vt fiat Illud eſt difficile intellectu. id eſt vt in
telligatur Hec fabula digna ē auditu id eſt vt audiat̄ ¶ Hic ac
cipiet contra barbaros grāmaticos dicentes ꝙ poſterioꝛa ſu
pina cōſtruantur cū ꝟbis ſignificantibus motum de loco. vt
venio luſu. venio pranſu ¶ Arguitur contra eos per Virgili
um dicentem Nec facilis viſu. nec dictu affabilis vlli Per Te
rentiū Sum extra notā ſed non eſt facile excuſatu Per Tulliū
Difficile eſt dictu quam opere conſuiet animos comitas affa
bilitaſq; ſermonis

D Ecimū ꝑceptum eſt ꝙ aduerbiū ſepenūero immediate ā
te verbū locetur niſi ſit ꝯpatiuū vel ſuꝑlatiuū qḋ venuſte
in fine ponit̄ Exēpla ſunt Foꝛtiter pris equ⁹ currebat Studio
ſe ioānes laboꝛat Sȝ mei pris equ⁹ currebat foꝛtiſſima Joan
nes in poetria laboꝛat ſtudioſiſſime Item que mihi diligenter
mandaſti facere curaui ſtudioſiſſime ¶ Aduerbiū q̄ȝ cum poſi
tiuo ⁊ ſuꝑlatiuo nūq̄ȝ vero cū ꝯpatiuo venuſte ponit̄ Exem
pla ſunt Quā multi hoīes ⁊ quāplurimi idocti grauiter errant
in via moꝝ ⁊ nō quaȝ plꝛes hoīes ſed hñ ꝯplures errāt. Item
q̄ȝ cito ⁊ q̄ȝ citiſſime rogo faciatis ⁊ nō q̄ȝ citi⁹. Aduerbia poſi
tiua ꝯpatiua ⁊ ſuꝑlatiua locutōes nr̄as plurimū exoꝛnant Ex
empla ſunt Caute etiā prudenter commode liberaliter atque
magnifice in mgrātu te ſꝑ habuiſti Necȝ etiā accurati⁹ neq; vi
rili⁹ vel cōmodi⁹ a te fieri potuiſſet q̄ȝ actū ē quā peritiſſime re
ctiſſime atq; magnificentiſſime rempublicam gubernaſti

¶ Undecimū ꝑceptū eſt de ꝑticipijs

P Articipiū ponit̄ elegāter loco relatiui ⁊ ſui ꝟbi p̄ntis ꝑteri

tiſ futuri in rcō ꝛ obliquo Exe. de rcō vt in loco h̄. Pleriq̄ȝ de republica bñ meruerūt q̄ ſtipēdiū nō accipiēt nec acceperunt. Elegātiꝰ dr̄ Pleriq̄ȝ de republica bñ meruerūt nullū ſtipēdiū accipientes vel accepturi Exē. de obliq̄ q̄ȝ plīmos noſco ſcholaſticos q̄ nihil pficiūt nec pficiēt ſȝ tpˢ ꝛ ipenſas pdūt. Elegātiꝰ dr̄ q̄ȝ plīmos noſco ſcholaſticos nihil pficiētes nec pfectūros ſed ꝛ tpˢ ꝛ impenſas pdētes Cāhꝰ pceptī ē q̄ꝛ pticipiū icludit in ſe hoc relatm̄ q̄. ꝛ ſuū v̄bū. igit̄ loco illoꝝ duoꝝ pōt ꝛ añ illō v̄bū ꝛ poſt aliō verbū collocari Exem. vt amās. i. q̄ amat amaturꝰ id eſt q̄ amabit Amatꝰ. i. q̄ amatꝰ eſt vl̄ q̄ amabat. amādꝰ id eſt q̄ amabit Ex q̄ ſeq̄tur q̄ eadem ſnia exp̄mit̄ p pticipium pn̄tis tpis ꝛ v̄bū pn̄tis temporis Item ſilr̄ p participiū futuri temporis inrꝰ ꝛ per verbū futuri tpis actiū vel neutrale ita etiā per participiū futuri tēporis i dꝰ ꝛ per futuꝝ paſſiui verbi iſta per diuerſa exempla a pceptoribꝰ p pueris ſūt practicāda. Item Scipio affricanꝰ q̄ romanꝰ ꝯſul creabat̄ pfugauit Hānibalem q̄ Italiā deuaſtauit ꝛ liberauit romā. q̄ a barbaris opprimebat̄ In hac oꝛōe tria ſunt relatiua cū ſuis verbis loco q̄ꝝ elegantiꝰ participia ponūt̄ Hoc pacto Scipio affricanꝰ rōanus ꝯſul creatꝰ hānibalem Italiā deuaſtantem pfugauit atq̄ȝ romā a barbaris opp̄ſſam magnifice liberauit

¶ Duodecimū pceptū eſt de ppoſitionibus.

SI cāle ppōis ſit ꝯplexū de adiectiuo ꝛ ſubſtantiuo tunc ipſa prepoſitio venuſte ponit̄ in medio Exempla ſūt Marias ad res iuſticiā ꝯducit Ornatiſſimo in loco ſpaciati ſumus Juſtis de cauſis malefici puniūtur Ita q̄ȝ ob rē q̄ de cauſa qua de re Prepō nonnunquā ſuo caſuali poſtponit̄ Exemplum Illō eſt negociū. quo de multis in locis auditum eſt Hic eſt quo cū ſocietas eſt mihi gratiſſima Ita quo cū ꝛ qui cum pro cū quo. etiam mecū tecum ſecum nobiſcum vobiſcum etiā pn̄t eſſe aduerbia Item eatenꝰ quatenus hactenus. q̄ etiam pn̄t eſſe dcōnes Et lȝ Tulliꝰ ſepe nūero vtat̄ deꝛ cū poſt ſua caſualia nō tñ in aliīs ppōibꝰ illud imitandū eſt Prepō cum ſuo caſuali iter adiectiuū ꝛ ſubſtantiuū venuſte locetur. Exemplum vt ſumma in neccārīs exercendis induſtria reqrit̄ vide ſupra in fine pmi precepti Inter prepōem et ſuum caſuale oꝛnate genitiuus (ſi fuerit) collocatur. Exemplum ꝑpter meritoꝝ amplitudinem ego te colui Ad regis palaciū per viaꝝ mltā diſcrimina me tran

tuliſti De ꝑncipis nr̄i potentia multi multa loquuntur

¶ Decimūterciū eſt de interiectōibꝫ

QUm noſtris ſermonibus aliquam leticiam vehementeꝫ
aut triſticiam aut admirationem aut ſpem aut timorem
ſignificare volumus. idipſum per interiectionem aptiſſime
faciemus Per interiectōes mentis noſtre ſignificamus affec⸗
tus: quibus tibi Terentiane comedie. aliorūq; comicoꝝ libri
pleni ſunt que ſi geſtu voce atq; vultu recte fiant magnā vim
afferunt Exemplū Tullius. Proch dij immortales vbi nam
gentiū imus quā rempublicā habemus. in qua vrbe viuimꝰ
Terentius. Proh deū atq; hoīm fidem. q̇d ſi hec non ꝯtume
lia eſt. O ab quaq; infelici celoꝝ ꝯſtellatione nati ſumus ſi taꝫ
grauibus moleſtijs tāq̄ꝫ duro marte ſemꝑ cruciari debemus
Item Terentius. ducit ſecū vnam virginē pape facie honeſta
Cū vehementem aliquem mentis cōceptū explicare cupimꝰ
aut rem magis clarā ⁊ aptam demonſtrare volumꝰ per verba
mltiplicata id efficere poterimꝰ ad quam rem ſententiā ſynoni
ma plurimū valent. Exemplū vbi mentis conceptū nō dico
mentis affectꝰ verbis ſimplicibꝫ explicatur Om̄ litterarū vir
tutes tales eſſe conſtant. vt totus mūdus ex ipſis gubernet̄ te
hortor atq; rogo vt ad eas tibi compandas cures. vt virū ex
ipſis te pſtantiſſimū reddas. hec ſentētia ſi ex v̄bis cū vehemē
tia multiplicari poteſt Om̄ lrāꝝ v̄tutes tales eſſe conſtant. et
in oīm potentiſſimoꝝ fama ſemꝑ extiterūt. vt ex ipſis vniuer⸗
ſus terraꝝ orbis gubernet̄ exornet̄ adiunet̄ ⁊ conſeruet̄ non ſo
lū te plīmū hortor atq; moneo verūetiā p ſummis nrē famili
aritatis coniunctōe maxiopere te rogo oro ⁊ obſecro. vt pro ipſis
lrāꝝ ornamentis cumulatiſſime tibi ꝯpandis tantopere cures la
bores inſudes inuigiles atq; incūbas. vt virꝝ ex ipſis te reddas
preſtantiſſimum Aliud exemplum Poſt deum noſtꝝ omnipo
tentem ⁊ parentes q̇ me genuerūt neminem habeo quem ma
gis te diligam. magis excolam magis obſeruem atque maiori
q̄ꝫ te beniuolentia complectar

¶ Quartum decimum ē de auxeſi

QUm ꝑ noīa aut v̄ba mltiplicata nrām orōem locupleta
re volumꝰ id ſumme obſuādū eſt ꝙ orō ſp creſcat ⁊ augeat̄ vt
qͥ ſeq̄t̄ maiorem vim ⁊ efficatōem habeat q̄ꝫ qd̄ pcedat Exem
plum Terentiꝰ in adria Adeo ne me ignauū adeo ingrtū aut

inhumanū aut ferum putes. vt neq; me cōſuetudo amor. ne
q; pudor cōmoueat Terētius in eunucho. Pergis ne ſceleſta
mecū ꝑplere loqui Quid agis venefica: qd ais ſacrilega Aliud
exemplū Cum iuſticiam eam ipſam aptiſſime conſtare vide
amus ex qua oppida. ciuitates. prouincie. natōes regna ꝛ im
peria gubernantur. cōſeruantur et amplificantur. Omnem
igitur cogitationem diligentiam. fortunas noſtras atq; nos ip
ſos totos libenter exponere debemus: vt ea ipſa iuris equitas
diligenter excolatur Item in hoc loco pꝛecedentis precepti ex
empla applicari poſſunt vbi per auxeſim dicuntur. Rogo oro
et obſecro Itē gubernet exornetur adiuuetur ꝛ cōſeruet Item
q̄ magis te diligam excolam obſeruem ꝛ cetera

¶ Quintūdecimū pceptū ē de compatiuis et ſuplatiuis

Inter cōpatiuum ꝛ ſuplatiuum hoc intereſt quando cō
paratiuum cum gtō plurali iungimus ipſuz ſolum inter duo
locū habet. ſuplatiuū vero inter plura Exemplum. Manuū
meaꝝ fortior eſt dextra in compatiuo ꝛ nō fortiſſima in ſuper
latiuo. ita quoq; oculorū meorū acutior eſt dexter et non acu
tiſſimus. Ita ecōtrario. digitoꝝ meoꝝ medius eſt lōgiſſimus
in ſuplatiuo. ꝛ nō lōgior in cōpatiuo ¶ Ex quo infert Lauren
tius hanc ſacre ſcripture orōnem ineptā. fides ſpes charitas.
maior hoꝝ charitas. qd dicendum fuiſſet maxima haꝝ vl' ma
ximū horū Itē inepta eſt. qui maior eſt veſtrū erit minim⁹ cuz
dici debebat. qui maxim⁹ ē veſtꝝ ꝛc. Multa comparatiua re
cte locata noſtras epiſtolas efficiūt ſplēdidiores Exēplū. vt ex
omibus hoib⁹ qui magnā tibi beniuolētie coniunctionem pfi
tentur vnū tibi potiſſimum adoptaſti qui dignitatē tuaz mag
nopere tueretur. cuius ſtudiū p laude tua illuſtrāda eū extitiſ
ſe cōſtat. vt neq; maiorē opaz. neq; ſtudioſiorē curā neq; prōp
tiorē diligētiā. neq; ardentiorē beniuolentiam quiſq; tibi pre-
ſtare potuiſſet Suplatiua propter magnā reꝝ reſonātiā orati
ones nrās reddūt ſplēdidiſſimas ſtilūq; nrm̄ magis amplum
et longū ꝛ optima. Exempluz. vt ego Caius lelius Scipione
meo tam familiariſſime ſemꝑ fretus ſum. tam ſūmopere eum
dilexi vt ſumma cum ipſo ſim familiaritate coniunctus. Hec
iniuria quoniam is ſummū ſemper mihi amorem preſtiterit
et vigilantiſſimā pro rebus meis diligentiam declarauerit. et
ampliſſimā mihi libertatis beneficentiā patefecerit vt nullum

ſummum hominis amantiſſimi ⁊ liberaliſſimi officium ꝑter⸗
miſerit. neque vllum maximum pro ſalute mea periculū ſub
terfugere voluerit etcetera. Comparatiuo et ſuperlatiuo non
incommode longe et multo preponuntur. Exemplum Iuſti⸗
cia aliis virtutibus multo preclarior extitit. Marcus Cicero
pre ceteris longe eloquentiſſimus euaſit. Multum paucum
modicum paulū paululū tantum quantū. bene cū poſitiuo ſꝫ
nunquā cum comparatiuo conſtructionem petunt. Sed
multo pauco modico paulo tanto quanto cum cumparatiuo
et non poſitiuo locentur. Exemplum Demoſthenes grecorū
orator facundiſſimus. modico fuit Tullio eloquentior. ⁊ non
modicum. Quanto ſublimiores ſumus tanto nos geramus
ſubmiſſius. non autem quantum et tantum. Item huius an
ni frumenta paulo crudiora fuere quā precedentis et non pau
lum. Quiſqꝫ cum ſuperlatiuo venuſte ponitur non cum poſi
tiuo et cōparatiuo Exemplū. vt optimus quiſqꝫ. ſapientiſſi⸗
mus quiſqꝫ. hoc eſt vnuſquiſqꝫ qui eſt bonus ⁊ vnuſquiſque
qui eſt ſapiens Et non debet dici. bonus quiſqꝫ. ſapiens ꝗlqꝫ.
Itē non debet dici. oēs optimi et cuncti ſapientiſſimi Repro
bat hic Laurentiꝰ Lactantiū dicentē Nam et ſi ita eſſet placi
diora queqꝫ aīalia Cū placidiora oīa aīalia dicendū fuiſſet Ut
et ita duo requirunt ſuplatiua aut nomīalia. aut aduerbialia.
aut alterꝝ noīalem aut alterum aduerbialem. Exemplū Tulli
us Ut quiſqꝫ optime ſciret grece ſciret ita eſſe nequiſſimū. vt
quiſqꝫ animi magnitudine maxime excellit. Ita maxime vult
omniū princeps eſſe. Quintilianus Quod vt longe optimuꝫ
ita difficillimū Reprobatur hic Donatus dicens Ut quiſque
miſer eſt ita ſenior videtur Ibi nullū ſuperlatiuū poſuit ſed cō
fuſionem ex poſitiuo et cōparatiuo fecit. que oratio ita emen⸗
datur. vt quiſqꝫ maxime miſer eſt ita maxime ſenex videtur
vel vt quiſqꝫ miſerrimus eſt ita antiquiſſimus: Per cum poſi
tiuo. Et qꝫ pro valde cū ſuperlatiuo iungi debet. idem qꝫ pon
dus in cōpoſitione habent. ſed qꝫ pro q̄tum cuꝫ poſitiuo ſolo
locetur Exemplum Ut perpulchre perdocte perdiligenter. Et
non dicatur perpulcerrime perdoctiſſime ⁊c̄. Itē qꝫ pulcerri
me quādoctiſſime dicit Laurentiꝰ. Si aliter penes auctores
reperiant ſibi obeē nō debet qꝛ nō negat aliqñ alr̄ factū ē quā
dicat ſꝫ qd̄ d̄r id freq̄ntiſſiē factitatū eē ḋocē apd̄ doctiſſimos.

¶ Decimū ſextū p̄ceptū eſt de poſitiuis

SI poſitiua exaugere velim⁹ addam⁹ eis per ex vel pq̄ȝ vł in p̄mis Exēplū Charus mihi ſis ⁊ piucondus vt aſſoles Princeps noſter perdulcis eſt ⁊ paſſabilis Viri pq̄ȝ ſplendidi venuſte contrariā ſignificationē poſitiui tenēs Exēplū Haud illepido ſermone ſuū votū conſecutus eſt. id eſt lepido ſermōe Non mediocrē laudem apud ſenatores Tullius orando nactus eſt. id eſt magnā laudē

¶ Decimū ſeptimū p̄ceptū ē de ꝓprijs epithetis

Audū titulos cuilibet hoim pro qualitate ſui ſtatus ⁊ meriti officij atq̄ dignitatis aſſignare per propria ephitheta conandū eſt. que res (ſi rite fiat) ſummū noſtro ſermoni ſplendorem afferet Ad iſtud preceptum bene obſeruandum neduȝ in hominibus verum et in alijs rebus omnibus oportebit diligenter inſpicere et accurate conſiderare que ſit natura rerum que vis. que dignitas. que ve preſtantia et excellentia quibus notatis ⁊ cognitis tunc idoneas proprias et conuenientes adiectiuationes in poſitiuo comparatiuo vel ſuperlatiuo addemus illarum rerum ſubſtantiuis. ¶ Exemplum in ſpiritualibus ſcribendum eſt ſic Summo pontifici. Sanctiſſimo diſtricto vel diſtrictiſſimo prouido vel prouidiſſimo ac beatiſſimo patri etcetera ¶ Cardinalibus Reuerendiſſimo in chriſto patri etcetera Epiſcopis ⁊ Abbatibus in poſitiuo: vt reuerendo venerando Doctoribus theologie. Celeberrimo viro doctori meritiſſimo. Juriſtis doctoribus Spectabiliſſimo pontifici iuris interpreti Inferioribus clericis Prudenti vel prudentiſſimo Sapienti perdocto Erudito vł eruditiſſimo ¶ Exemplum in ſecularibus ſcribendū eſt ſic Jmperatori. Victorioſiſſimo et glorioſiſſimo Romanorum imperatori. diuo ⁊ ſemper Auguſto. Regi francie Chriſtianiſſimo principi. N. dei gratia francorum regi Alijs regibus Sereniſſimo Jncliciſſimo. Jlluſtriſſimo. Victorioſiſſimo. ¶ Ducibus. Preclariſſimo et illuſtriſſimo principi. Comiti Magno Jlluſtri generoſo. p̄potenti ¶ Baroni Generoſo magnifico p̄potēti ¶ Militi Splendido generoſoq̄ viro Vel ſtrennuiſſimo et p̄potenti viro ſi bellicoſus ſit. ¶ Mercatori

Spectabili ſpectato fidiſſimo magnifico ¶ Senatoribus et conſulibus. Ornatiſſimo officioſiſſimo integerrimo grauiſſimo inſigniſſimo preſtantiſſimo peritiſſimo clariſſimo ſplendidiſſimo probatiſſimo ¶ Equalibus. Dilecto vel dilectiſſimo chariſſimo fidiſſimo precordialiſſimo facetiſſimo amantiſſiō De iſtis diuerſarum perſonarum titulis habetur in quodam paruo tractulo quem ex diuerſis collectum curaui

¶ Aliud exemplum in laudem Ciceronis Quoniam in Marco Tullio Cicerone ſummo ꝛ celeberrimo quidem oratore tanta erat dicendi vis. tanta eloquentie facultas. tanta agendi ratio: tanteqꝫ conſtabant orationis eius diuitie. vt in ipſo eſſet acutum ingenium. graues ſententie Intenta memoria atqꝫ geſtus oratorius. vt omnia poſſet animo percipere memoria cuſtodire rempublicam adminiſtrare. et alia cetera gubernare. Ille ipſe Cicero fuit diuina prudentia inſtructus excellenti ingenio preditus. incredibili animi fortitudine munitus Ingenti temperantia decoratus maxima integritate conditus. ſingulari modeſtia illuſtratus. gratiſſima humanitate compoſitus. et vt omnia complectar cunctarum virtutum generibus nobilitatus Sꝫ nō ſolum hominibus. verumetiaꝫ ōnibus rebus pro earum qualitate diligenter cognitis adiungere debemus propria ꝛ condigna adiectiua. Sic enim dicimus Celum ingenerabile incorruptibile ꝛ volubile
Elementa generabilia et corruptibilia
Ignem calidum. aerem humidū ꝛ perſpicuum
Aquam frigidam. terram ſiccam
Niuem albā Coruū nigrū Mare ſalſum ꝛc̄.

¶ Hec precepta inter omnes doctiſſimos diuinus ille Maro accuratiſſime ſeruauit. qui adeo cōferte adeoqꝫ copioſe proprijs epitetis ſua conſperſit carmina. vt vix verſiculus ſit qui non mellis inſtar illorum dulcedine roret aut ſententiaꝝ grauitate ſplendeſcat

¶ Ex bucolicis Virgilij

Patula	fagus	Malum	contagium.
Denſa	Corylus	Sacri	fontes
Nuda	ſilex	Opacum	frigus
Alta	cypreſſus	Leuis	ſuſurrus

Lentum	viburnum	alta	rupes
Amara	ſalix	palumbes	rauce
Stipula	tenuis	turtur	gemens
Dulce	aruum	timidi	dame
Dulces	nati	cerui	leuex
Tener	agnus	piſces	nudi
Tener	fetus	poma	mitia
Pinguis	victima	caſtaneȩ	molles
Limoſus	iuncus	lac	preſſum ⁊c.

¶ Ex ȩneide Virgilij dicentis

Antrum	vaſtum	ſagittas	celeres
Ventos	luctantes	timorem	meſtum
Tempeſtates	ſonoras	mare	veliuolum
Arcem	cellā	mortem	pallidam
Noctem	atram	lincem	maculoſam
Ignobile	vulgus	apros	ſpumātes

¶ Decimūoctauū p̄ceptū ē exceptio a tercio p̄cepto

Oratō pfecta nō ſolū in fine verbuꝫ ſemper habebit verū etiam ſignum aliquod vniuerſale aut compatiuum aut ſuperlatiuum nominale aut aduerbiale

¶ Exemplū de ſigno affirmatiuo

Que tu mihi mandaſti perfeci omnia
Item mandato tuo obtemperant omnes

¶ Exemplum de ſigno negatiuo

Hanc niſi mors mihi adimet nemo
Ego callidior em hominem vidi neminem

¶ Exemplum de comparatino

Pauco tp̄e petrus fcūs eſt multis laborib⁹ eloquētior

¶ Exemplū de ſuperlatiuo.

Longe ſ ceteris Plato euaſit doctiſſimus
Itē Que nobis p̄cepta ſunt faciamus diligentiſſime

¶ Decimūnonū p̄ceptū ē. ¶ In re lȩta v̄bis triſtib⁊ ⁊ in re triſti verbis letis minime vtamur. Natura em̄ nō patitur vt cum graui aliquo merore prematur cum verborum oblectationi vacare poſſit animus Rem igitur triſtem verba triſtia ⁊ rē letam leta decent Hoc elegātiſſime teſtatur Horati⁹ dicens. Triſtia meſtum vultū v̄ba decent. Iratum plena minarum. Ludentē laſciua ſeuer ſeria dicta

¶ Uiceſimū pceptū ē de clauſula finali materie nrē

IN fine noſtre orōis aut epiſtole ponendum eſt aliquid quod auditoribus rem gratam efficiat. eorumqꝫ aīmos vehementius (ad id quod petimus) alliciat ¶ Curandum eſt vt epiſtola noſtra aliquo egregio dicto concludatur quo facto nequaqꝫ vlterius procedatur ne gratia illa (quam bene ſcribēdo nacti ſumus) perdatur ¶ Exemplum Quod ſi feceris polliceor me fore non modo paratum verū percupidum placere obtemperare. moremqꝫ gerere tibi ſi quando potero tuis votis complacere. Quod ſi mearū precum gratia effeceris. non nunquā me inuenies facto fauoriſqꝫ immemorem. Quod ſi feceris cogita nullam rem tam arduam quā pro te non putabo leuiſſimam modo in aliquo intelligo officiū tibi meum profuturum Sed quid erit in quo poſſim meo officio tibi placere cognoſces tibi rebus ſuis amicū eſſe. vt beniuolentia nemini tuorum cedam ¶ Hec et multa ſimilia ex epiſtolis familiaribus Tullij colligi poſſunt

¶ Elegantiarum viginti pcepta finiunt

¶ Ex officina lrāria induſtrij viri
probatiqꝫ opificis Theodorici
de Borne Anno dñi. M.
D. Xij.

Cognoſce teipſum: et ne quid nimis